

PLIMBARE PRIN BUCUREȘTI RECURS LA MEMORIE

prof. Miliana Șerbu

Secția Asistență Religioasă

Direcția Informare și Relații Publice M.A.I.

Despre București s-a scris și spus mult. Istorici și scriitori avizați i-au povestit istoria, i-au descris arhitectura și mai presus de orice, i-au trăit viața iubindu-l și urându-l, admirându-l sau disprețuindu-l; asemenea unui personaj de roman, orașul s-a însuflețit în viziunea fiecărui autor după pricepere și percepere. Pe lângă acestea, toate personalitățile trăitoare pe malurile dâmbovițene au surprins momente din viața tihnită sau zbuciumată a controversatului oraș. De la sintagma „Micul Paris” preluată mai ales în zilele noastre ca atare, până la critica acerbă, orașul se zbate să-și păstreze identitatea care-i conferă statutul de capitală europeană.

Din păcate, ultimii douăzeci de ani, care ar fi trebuit să însemne reconstrucție și restaurare după perioada comunistă, au fost un adevărat dezastru pentru dezvoltarea urbanistică, pentru păstrarea și revigorarea valorilor patrimoniale care scăpaseră de buldozerele „epocii de aur”. Deșarte speranțe. Bucureștiul agonizează în acest moment, la 550 de ani de atestare documentară, sub povara incompetenței și indiferenței primarilor, arhitecților și dezvoltatorilor pentru care orașul a fost și este o sursă de venituri în folos personal și atât. Sufocat de o populație eterogenă - majoritar venită aici după 1989, din alte zone ale țării, căutând resurse financiare - Bucureștiul suferă de lipsa acută de atitudine civică a celor care-l populează și care, fie din inconștiență, fie din absența unei culturi minime, nu realizează prăbușirea estetică, funcțională și socială. Un oraș care, în momentul de față, ar trebui să concureze cu celelalte capitale europene este copleșit de mizerie, prost-gust și nesimțire, așa cum mulți dintre noi nu și l-ar fi imaginat nici în cele mai negre previziuni. Ce n-au putut face două războaie și aproape cinci zeci de ani de comunism, s-a definitivat cu brio în acești douăzeci de ani de - aș spune eu - un „capitalism sălbatic” sau, mai degrabă un „postcomunism” infinit mai nociv și mai vicios decât comunismul care l-a generat.

Și, ca să nu se trezească cineva să mă suspecteze de nostalgie comunistă, aș vrea să tranșez lucrurile din start. Nu am iubit niciodată comunismul dar nici nu m-am manifestat împotriva. Am luat lucrurile ca atare și m-am protejat cum am putut eu mai bine de propaganda mincinoasă a egalității, încercând să aflu cât mai mult prin

lectură (citeam cu ardoare tot ce îmi cădea în mână), prin filme (nu scăpam nici un film nou apărut pe marile ecrane), teatru, muzică, muzee sau galerii de artă. Și dacă atunci strângeam din dinți în fața lipsurilor sau a restricțiilor de tot felul, un lucru mă ajuta să trec mai departe: era speranța, sentimentul că până la urmă ceva se va schimba în bine. Astăzi, după douăzeci de ani de la căderea comunismului, cel mai mult îmi lipsește acea speranță că lucrurile mai pot merge spre bine vreodată, pentru că răul care s-a produs, cel puțin, mi se pare ireversibil.

M-am născut în București, în anul în care ocupația sovietică se retrăgea de pe teritoriul României. Strada pe care am văzut prima dată lumina zilei (și unde locuiesc și în prezent) poartă nume de dregător, fiind înconjurată de alte câteva străzi cu nume de aceeași proveniență: ispravnic, șoltuz, pârgar dar și alte câteva cu nume de sfinți. Situată undeva la confluența dintre mahala și stradă urbană, avea câte ceva din amândouă. Păstra, încă, aerul de-atunci, boem, al mahalalelor din Bucureștiul interbelic, cu case nu foarte mari dar plăcute la vedere, cu grădini îngrijite și pline de flori, pomi fructiferi și bolte de viță-de-vie chiar și acolo unde spațiul era foarte mic. Trotuarele late erau străjuite de copaci înalți, în jurul cărora erau plantate flori ocrotite de gârdulețe din lemn sau metal.

Un carosabil generos, pavat cu bolovani de râu încă din perioada interbelică, dar și racordarea la rețeaua de apă curentă a orașului, o poziționau de drept acolo unde se află de fapt, la 6 km. de kilometrul zero al Capitalei.

Casa, construită de bunicul meu și terminată în 1931 (anul și inițialele sunt trecute pe frontispiciu, așa cum se obișnuia), era o casă de tip negustoresc, cu o arhitectură simplă, desfășurată pe lungimea curții și cu mai multe intrări. Pe partea opusă erau bucătăriile de vară, magazii și alte acareturi precum și nelipsita grădină.

În mare, cam așa se prezentau majoritatea clădirilor de pe strada noastră, doar ici-colo mai vedeai câte o casă cu etaj. Din păcate, cele mai multe erau naționalizate, prea puține, printre care și a noastră, scăpând de această „binefacere” a comunismului. Se ajunsese la situația paradoxală în care proprietarii plăteau chirie la stat pentru propriile case. Bine, asta în cazul fericit în care nu fuseseră dați afară cu totul.

Ceea ce îmi amintesc cu mulă plăcere, din perioada copilăriei, este acea liniște a străzii, profundă și senină, în după-amiezile de vară când se auzea bâzâitul bondarilor veniți în număr mare la florile de tot felul. Înspre seară, liniștea era spartă de gălăgia copiilor ieșiți la joacă după obligatoriul somn de după-masă.

Și acel inegalabil parfum al tuturor florilor, în diversele anotimpuri și mai ales parfumul inegalabil al lunilor de primăvară marcate de liliac, iasomie și caprifoi. Când sosea acest anotimp, noi, copiii, porneam în adevărate excursii prin cartier să vedem prin grădini ce flori au mai înflorit și făceam un fel de clasament al celor mai frumoase case și grădini. Cred că de atunci mi-a rămas deprinderea de a privi casele atât cu ochii, cât și cu sufletul, de a le considera nu doar niște clădiri din cărămidă sau

beton, ci adevărate ființe care pot da viață unui oraș la fel cum îl pot face să și moară.

Ne plimbam mai ales pe acele străzi cu nume amintind de istorie: Dumitrache Banul, Maria Ghiculeasa, Ghica-Tei. Admiram fără rezerve casele de aici, locuințe tip, construite în perioada guvernării antonesciene pentru funcționarii de stat. Cochete, cu un etaj și scară interioară, pe acesta le catalogau la categoria „vile”. Cam de fiecare dată, excursia se termina în Parcul Circului unde, obosiți, ne așezam pe băncile de lângă lac, de unde puteam admira frumusețea nufurilor albi și galbeni ce reprezentau una din atracțiile acestei oaze de verdeață.

Toamna aducea cu ea parfumul suav al strugurilor copti, multitudinea de culori a furnzelor și mai ales mirosul inegalabil al conservelor de legume pe care gospodinele le pregăteau afară, în curte, fierbându-le în tuciuri uriașe șezate pe pirostria. Peste tot cartierul plutea un fum ușor de lemn ars, amestecat cu miros de vinete și ardei copti sau roșii fierte pentru bulionul de peste iarnă.

Zăpada era o binecuvântare pentru noi, copiii. Mai ales că pe-atunci era din abundență. Strada era a noastră. Mașinile, și așa puține, nu prea mai circulau deloc. În schimb, săniile, derdelușul și oamenii de zăpadă erau la ei acasă. Strada, străjuită de copacii bătrâni încărcăți de ninsoare, părea parte dintr-o poveste a cărei magie îmi este și acum în memorie. De sărbători mergeam negreșit în Orășelul Copiilor, amenajat în Parcul Herăstrău, intrarea din Șoseaua Nordului. Într-un cadru natural deosebit, orășelul ne aștepta cu personaje din povești (Albă-ca-Zăpada, Făt-Frumos, Ilcana-Cosânzeana, Păcală etc.) și mai ales cu acel brad uriaș, împodobit, care nu știu dacă era cel mai mare sau mai bogat împodobit din Europa, dar sigur era o încântare pentru ochii copiilor veniți cu nerăbdare să-l privească.

Cumpărăturile de sărbători se făceau cu precădere în zona centrală. Țin minte strada Lipscani, cu vitrine și firme luminoase (vorbesc de anii '60), împodobite de sărbătoare.

Stăteam minute în șir privind vitrina de la „Macul Roșu” cred, unde păpuși costumate în patinatoare se dădeau pe gheață pe un patinoar de jucărie.

Un furnicar de oameni intra și ieșea din magazine cu pachete în brațe și totul avea un aer de sărbătoare. Chiar dacă nu se sărbătorea oficial, Crăciunul își făcea simțită prezența în fiecare casă, prin bradul împodobit, mirosul inegalabil al cozonacilor copti și al sarmalelor lăsate să fiarbă la foc mic.

Toți copiii eram prezenți la biserică, în dimineața zilei de Crăciun, unii cu părinții, alții cu bunicii, și numai după aceea veneam acasă și mâncam din bunătățile pregătite pentru sărbătoare. Chiar și când eram la școală, în mod tacit, profesorii ne lăsau să mergem la biserică în ziua de Crăciun, mai ales că biserica era vis-à-vis de școala unde am învățat. Colindatul în preajma Crăciunului și a Anului Nou nu lipsea din agenda nici unui copil.

La fel și la sărbătoarea Paștelui. Nu ratam slujbele din Săptămâna Mare, mai ales

că acolo mă întâlneam cu toți colegii, iar în noaptea de Înviere, îmbrăcați în haine noi, stăteam la slujbă până dimineața. În prima zi de Paști, noi, copiii, mergeam în parc, unde ciocneam ouă și mâncam cozonac. Totul avea un aer patriarhal, cum nu mai găsești astăzi nici măcar la țară. Crescând, plimbările mele s-au extins și în alte zone ale Bucureștiului. Îmi plăcea în mod deosebit - și am rămas cu aceeași plăcere - să merg în piață, unde mă fascina bogăția de culori și mirosuri a legumelor și fructelor. Oborul, care pe atunci era o piață mare, bogată și mai ales curată, era locul în care mergeam cel mai des, fiind piața cea mai apropiată de casă. Halele Obor, curate și luminoase, erau pline de magazine în care găseai cam toate cele necesare pentru casă. Am mai prins, în copilărie, și Calea Moșilor înainte de sistematizare, între șoseaua Ștefan cel Mare și bulevardul Republicii (astăzi Carol). Plină de magazine mici, cu miros ușor de mucegai și cu vânzători care te îmbiau să intri să cumperi câte ceva, avea aerul acela vetust al unui sfârșit de epocă. Modernizarea acesteia era cu siguranță necesară pentru o mai bună circulație. Dar blocurile construite pe locul vechilor case, impersonale și reci, mi-au provocat, mărturisesc, o strângere de inimă. Și acela a fost doar începutul!

Cum mama mea era profesoară la o școală din zona Rosetti, mergeam adeseori pe acolo și îmi plăcea să mă plimb pe străzile adiacente și să admir casele frumoase și impunătoare, cu o arhitectură deosebită. Străzile Italiană, Speranței, Popa Rusu, Armenească aveau aerul și eleganța unei epoci trecute, căroră trecerea timpului nu le știrbea nimic din frumusețe.

Pașul următor a fost intrarea la liceul care, fiind așezat în centrul capitalei (este vorba de Liceul „Gheorghe Lazăr”) îmi oferea ocazia să fac zilnic o plimbare prin București, ba chiar, în zilele cu mai puține ore, să mă întorc acasă pe jos, căci timpul nu alerga așa de repede ca astăzi.

Tot atunci am făcut cunoștință cu Atheneul Român unde, datorită unui foarte bun profesor de muzică, mergeam în fiecare miercuri și sâmbătă, la concertele de muzică simfonică - nu știu dacă am pierdut vreunul. În 1976, când Sergiu Celibidache a susținut un concert în București (nu știu dacă la Sala Radio sau la Atheneul Român), negăsind bilete cu locuri, am audiat, împreună cu o colegă, întregul concert, stând în picioare. Și nu am regretat nici o clipă.

Teatrele Nottara, Bulandra sau Național erau pe lista mea de priorități, de câte ori apărea o piesă nouă și, cu aceeași plăcere, urmăream și filmele ce intrau pe piață. Chiar dacă, după spectacole, mă întorceam uneori singură acasă, nu mi-a fost niciodată teamă, nu am pățit niciodată nimic. Există, fără îndoială, mai multă siguranță, lumea era mai liniștită, mai decentă și, chiar dacă nu era o viață de noapte ca în marile orașe din lume, străzile Bucureștiului erau pline până târziu de oameni ieșiți la plimbare.

Dar, din păcate, a venit cutremurul din 4 martie 1977 și parcă, după aceea, nimic

nu a mai fost la fel. Locuind la curte, nu am realizat, pe moment, grozăvia situației. Pe strada noastră, o singură casă a avut mai mult de suferit (i-a căzut un perete) dar fără să fie nimeni rănit. Șocul mare l-am simțit a doua zi când, pentru ca să ajung la liceu, a trebuit să merg pe jos, căci prin zona centrului nu mai circula nimic. Atunci am avut parcă o senzație de sufocare, văzând ruinele hâde ale unor clădiri care până ieri se înălțau pline de viață. Zi de zi, până ce au fost degajate complet, am trecut pe lângă aceste locuri, simțind adeseori mirosul fetid al corpurilor ce nu fuseseră încă scoase de sub dărâmături. Parcă a fost un semn. În câțiva ani, va începe demolarea orașului pentru a face loc Casei Poporului și numeroaselor clădiri ce vor forma Centrul Civic.

Am putut să cunosc mai bine zona Uranus când, studentă fiind la Facultatea de Istorie-Filosofie, am participat la săpături arheologice la "Curtea arsă", sub îndrumarea d-lui profesor Panait I.Panait. Tot atunci am vizitat pentru prima și ultima oară Muzeul Arhivelor din incinta Mănăstirii Mihai-Vodă.

În 1985, când m-am angajat la Arhivele Statului (Arhivele Naționale, astăzi), mănăstirea fusese rasă de pe suprafața pământului - iar biserica, mutată în alt loc - la fel toate clădirile vechi din zona Uranus, clădiri ce aduceau aminte de trecutul unui oraș ciuntit acum în propria identitate.

Bucureștiul devenea din ce în ce mai trist. Sunt demolate nu doar clădiri de valoare, ci mai ales biserici. Am urmărit cu lacrimi în ochi și în suflet cum a fost demolată, pas cu pas, în 1986, mănăstirea Văcărești, monument istoric. Pe atunci lucram la Direcția București a Arhivelor Statului, care își avea sediul în fostele birouri ale închisorii Văcărești, închisoare ce a funcționat chiar în incinta mănăstirii. Îmi amintesc cum, într-o zi, s-a anunțat vizita de lucru a lui Ceaușescu în zonă. În ultima vreme, din ce în ce mai mult aceste vizite se soldau cu demolări în zona respectivă. Sigur, nu cred că lucrurile se puneau atunci la cale, ci, pe baza unor sugestii discutate anterior, se făcea vizita în teren. L-am văzut pe Ceaușescu oprindu-se în dreptul mănăstirii și discutând cu cei care-l însoțeau. Noi ne temeam că va fi demolată clădirea noastră și, să muți atâta arhivă în prag de iarnă, ar fi fost cumplit. Nici o clipă nu am putut să cred că va fi demolată mănăstirea, până nu am văzut buldozerele apărând și începându-și infernala lucrare. Și tăvălugul nu a mai putut fi oprit. S-a demolat mult și fără să se țină cont de nimic. Totul se petrecea ca într-un halucinant delir. Bucureștiul devenise un imens șantier. În locul caselor și al bisericilor, se înălțau blocurile epocii de aur. Totuși, încă mai speram să se întâmple ceva care să opească dezastrul. Și a venit luna decembrie a anului 1989, aducând cu ea, credeam noi, eliberarea. Demolările s-au oprit, dar și construcțiile. Ani de zile, blocuri neterminate au zăcut în București sub nepăsarea autorităților. S-a furat din ele tot ce se putea fura. Vedeam cum, de pe șanteriul aflat vis-à-vis de strada mea se cărau cu roaba nisip, pietriș, calorifere, uși, geamuri. Asta este libertatea noastră: iei

ce vrei, fără să plătești sau să dai socoteală. Multe lucruri s-au distrus doar pentru că aparțineau epocii comuniste, de parcă nu tot pe banii noștri erau făcute. În schimb, nimic din ce distrusese regimul ceaușist nu s-a reconstruit. Am crezut că se va face un soi de consens și vom contribui, noi toți, locuitorii Capitalei, să aducem orașul cât mai aproape de ceea ce fusese odinioară, chiar dacă anumite lucruri erau ireparabile.

Din păcate, vocația distructivă a bucureștenilor s-a dovedit a fi mult mai trainică. Ceea ce începuse Ceaușescu și acoliții lui s-a continuat cu un entuziasm exacerbat în următorii douăzeci de ani. Ba mai mult, a apărut mafia imobiliară și mafia dezvoltatorilor. Tranzacțiile cu case și terenuri în București au adus în buzunarele unora, peste noapte, averi inimaginabile. Case naționalizate, legi făcute în bătaie de joc, acte false, procese interminabile, o întregă industrie s-a creat pentru ca unii să se umple de bani. S-a construit atât de urât și haotic, de parcă orașul ar fi fost pregătit să candideze la titlul de cea mai urâtă capitală. Clădiri uriașe, lipsite de orice stil, impersonale și hidoase, au fost înfipte în peisajul urbanistic, urâțindu-l grosolan. Ba mai mult, acolo unde s-a construit, s-au afectat, uneori până la dărâmare, clădirile din jur. Nu s-a ținut cont de nimic, n-a fost niciodată cerută cu adevărat părerea cetățenilor sau dacă s-a cerut, pe ici pe colo, n-a ținut nimeni cont de ea. Totul s-a făcut în numele unui singur scop: interesul personal. Știam că, în țările civilizate, primăriile solicită avizul cetățenilor pentru orice intervenție în structura urbană.

La noi, nu există nici o formă reală și legală prin care cetățenii pot lua parte la decizii privind viața cetății. Plătim impozite și, din când în când, votăm niște primari care, până la urmă, fac tot ce vor, iar noi rămânem la fel de neputincioși ca și pe vremea comunismului.

Se distrug spații verzi, clădiri de patrimoniu, monumentele sunt lăsate în paragină, muzeele de-abia au bani să-și desfășoare activitatea zilnică. În această vară s-a distrus părculețul din fața fostului sediu al Ministerului Administrației și Internelor. Fusese amenajat în urmă cu aproximativ șase sau șapte ani, tot din banii noștri. Acum a fost desființat: s-au tăiat, fără nici o jenă, toți copacii (pini și tei), la doi pași de Primăria Capitalei, pentru a se face loc unui monument care putea fi foarte bine amplasat pe un loc viran.

Am încercat, în naivitatea mea, să refac traseele plimbărilor prin București. Am renunțat rapid. Nu mai aveam nici măcar pe unde să mă strecor, de mulțimea mașinilor parcate peste tot și apoi, ce să mai văd? Un oraș urât, plin de gunoaie, înecat în poluare și în mirosuri pestilențiale. Clădiri bolnave de cancerul indiferenței stau să se prăbușească în chiar zona centrală și paradoxal, alături, apar cafenele sau restaurante cu pretenții, de unde poți, probabil, admira în tihnă dezastrul. Centul istoric se zbate în mizerie, sub privirile incompetente și indiferente ale autorităților.

La cei 550 de ani de atestare documentară, Bucureștiul este un oraș bolnav, aflat

într-o comă din care nu cred că va ieși. Și este aniversat cu parade de costume de epocă și spectacole. Nu circul ne lipsește, se pare. Nu putem curăța locul, dar ne putem distra și în mizerie.

Și, pentru că autoritățile noastre au vocația intrării în Cartea Recordurilor, propun următorul scenariu: la cei 550 de ani, că tot este bătrân și aproape mort de bolnav, Bucureștiului să i se pregătească cea mai mare colivă din lume și, împreună cu cel mai mare sobor de preoți, să-i cântăm „Veșnica pomenire” că poate, cine știe, în altă lume i-o fi mai bine.

SUMMARY

The authoress, born in Bucharest, critically and nostalgically presents aspects in the evolution of the city - its „cityscapes”, as they kept changing, with various periods of time, with fashion or historical realities, and, unfortunately, not always for the better.